

УДК 349.2
DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v4.2022.8>

О. С. Дяковський
кандидат юридичних наук,
докторант кафедри публічного права
Державного податкового університету
orcid.org/0000-0003-3412-9278

ПОЗАСУДОВИЙ ТА СУДОВИЙ СПОСІБ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ВІДНОВЛЕННЯ ПОРУШЕНИХ ПРАВ

У вказаній статті розглядається питання захисту порушеного права уповноваженими органами у сфері персональних даних як на стадії досудового захисту так і безпосередньо судового. Варто зазначити, що позасудовий спосіб захисту виражається через площину порушеного права та необхідності звернення до суб'єкта захисту котрий не є органом судової влади, а здійснює відповідний парламентський контроль. В той же час через суд здійснюється захист не тільки порушено права, а й додатково у вертикалі, невизнаного, оспорюваного права фізичної особи за допомогою органів судової влади України. В даній статті досліджено реалізацію способів захисту та процесуальний аспект котрий необхідний для звернення до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та до суду в сучасних умовах. Варто зазначити, що можливість розгляду справи залежить від відкриття провадження у справі котре можливо виключно після дотримання порядку звернення визначеному процесуальним законом. Важливим елементом є також правильний вибір підсудності та підвідомчості справи у відповідності до вимог чинного законодавства України, адже від даного фактору залежить подальший розгляд справи.

Також розглянуто вплив воєнного стану на здійснення правосуддя в Україні та відповідні наслідки котрі свідчать про неможливість розгляду справ у деяких регіонах нашої держави, що впливає на зміну підсудності справ та припинення роботи деяких судів. Даний фактор впливає на затягування розгляду справ та прийняття судових рішень, оскільки потрібен значний час для передачі справ після зміни підсудності та здійснення повторного автоматичного розподілу із визначенням складу суду та призначення судової справи на відповідній стадії процесу. Зміна територіальної підсудності також впливає на неможливість прибуття до суду учасників справи через значну відстань або ведення бойових дій, що призводить до відкладення розгляду справ та необхідністю повторного повідомлення сторін та виклику до суду. В сучасних умовах пришвидшення розгляду справ надало б можливість відновлення порушених прав та їх дотримання в майбутньому, адже через значний проміжок часу порушене право може втратити свою актуальність або буде неефективним через зміну економічних факторів та збільшення інфляції, що може призвести до додаткових судових спорів, які впливають на відновлення права котре було порушено раніше.

Акцентується увага на способу захисту порушених прав та інтересів, пропонується внесення відповідних змін до законодавства у сфері адміністративних правопорушень, що стосуються захисту персональних даних шляхом збільшення строку накладення адміністративного стягнення та міри відповідальності за вчинення порушень у даній сфері.

Ключові слова: судовий захист, порушене право, суб'єкт, позасудовий захист, звернення.

Diakovskiy O. S. EXTRA-JUDICIAL AND JUDICIAL METHODS OF PERSONAL DATA PROTECTION AS TOOLS FOR THE RESTORATION OF VIOLATED RIGHTS

This article considers the issue of protection of the violated right by authorized bodies in the field of personal data both at the stage of pre-trial protection and after the trial. It is worth noting that the extrajudicial method of protection is expressed due to the level of the violated right and the need to appeal to the subject of protection, which is not a body of judicial power, but informs the relevant parliamentary control. At the same time, not only violated rights are protected through the court, but also in the vertical, unrecognized, contested rights of an individual with the help of the judicial authorities of Ukraine. This article examines the implementation of protection methods and the procedural aspect necessary for applying to the Commissioner for Human Rights of the Verkhovna Rada of Ukraine and to the court in modern conditions. It is worth noting that the possibility of considering the case depends on the initiation of proceedings in the case, which is possible only after compliance with the order of appeal determined by the procedural law. An important element is also the correct choice of jurisdiction and subdepartment of the case in accordance with the requirements of the current legislation of Ukraine, because the further consideration of the case depends on this factor.

The impact of martial law on the administration of justice in Ukraine and the corresponding consequences that testify to the impossibility of hearing cases in some regions of our country, which affects the change of jurisdiction of cases and the termination of the work of some courts, are also considered. This factor affects the delay in the consideration of cases and the adoption of court decisions, as it takes considerable time for the transfer of cases after a change of jurisdiction and the implementation of repeated automatic distribution with the determination of the composition of the court and the assignment of the court case at the appropriate stage of the process.

The change of territorial jurisdiction also affects the impossibility of arriving at the court of the participants of the case due to a significant distance or the conduct of hostilities, which leads to the postponement of the consideration of cases and the need for repeated notification of the parties and summons to the court. In today's conditions, speeding up the processing of cases would provide an opportunity to restore violated rights and to enforce them in the future, because after a significant period of time, the violated right may lose its relevance or be ineffective due to changing economic factors and increasing inflation, which may lead to additional litigation that affects to restore the right that was violated earlier.

Attention is focused on the method of protection of violated rights and interests, it is proposed to make appropriate changes to the legislation in the field of administrative offenses related to the protection of personal data by increasing the term of imposing an administrative penalty and the degree of responsibility for committing violations in this field.

Key words: judicial protection, violated right, subject, out-of-court protection, appeal.

Актуальність дослідження. Захист та відновлення прав як людини так і громадянина здійснюється за допомогою правових механізмів в будь – якій розвиненій державі. У сучасному динамічному суспільстві людина та громадянин в цілому все більше та частіше зустрічається з порушенням своїх прав, їх невизнання чи оспорування, що потребує необхідності їх відновлення в позасудовому порядку та безпосередньо шляхом реалізації судового захисту.

Реалізація способів захисту прав здійснюється переважно шляхом звернення до уповноважених органів та покликани фіксувати порушення прав у сфері захисту персональних даних, збирати відповідні докази з подальшою передачею справ до суду з метою їх відновлення або припинення їх порушення, що породжує велику увагу до суб'єктів захисту прав та породжує актуальність даної теми дослідження.

Постановка проблеми. Проаналізувавши нормативно – правові акти, що регулюють коло суспільних відносин у сфері позасудового та судового захисту порушених прав та інтересів, наукові погляди дослідників та юристів практиків було встановлено необхідність дослідження захисту прав на різних етапах їх виникнення суб'єктами захисту та необхідності внесення змін до національного законодавства, що зумовлює необхідність дослідження даних проблем.

Стан наукового дослідження. Проблема захисту прав фізичних осіб завжди була та залишається об'єктом підвищеної уваги юристів. Сучасні дослідники приділяють значну увагу проблемним питанням захисту прав. Серед них варто відзначити: А. Баранов, В. Брижко, С. Кириченко, М. Менджул, З. Шевчук. Також окремі аспекти способу позасудового захисту досліджували Н. Ільків та М. Долинська, О. Беляєвич, П. Рабінович. Кожен із них зробив певний внесок у вивчення даного питання, але проблема позасудового та судового захисту прав потребує подальшого опрацювання.

Метою статті є висвітлення проблем захисту прав спеціально уповноваженими органами та судом і визначення шляхів їх вирішення, розроблення відповідних рекомендацій. Для досягнення поставленої мети необхідно виділити наступні завдання: розглянути позасудовий та судовий захист порушеного права, дослідити чинники котрі впливають на роботу суду, визначити проблеми та шляхи вирішення захисту прав.

Виклад основного матеріалу. Останнім часом спостерігається тенденція до порушення інформаційних прав, через незаконну обробку та збирання даних, що породжує необхідність у здійс-

ненні заходів щодо захисту порушеного права та вчинення дій щодо їх відновлення. Реалізація вибору захисту порушеного права залежить від фізичної особи в тому числі у виборі позасудового способу захисту свого права. Чинне національне законодавство не містить вичерпного переліку порушених прав та способів захисту тому ризик реалізації прав покладається безпосередньо на особу котра їх реалізує.

З метою розбудови правової держави Верховною Радою України 28.06.1996 року було прийнято основоположний закон Конституцію України котра має вищу юридичну силу і застосовується по всій території України. Прийняття Конституції України закріпило основоположні права як людини так і громадянина у різних сферах життєдіяльності зокрема в тому числі й право на судовий захист.

Відповідно до ст. 32 Конституції України зазначено, що не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини [1].

Як зазначають Н. В. Ільків та М. С. Долинська, можливість використання суб'єктами правовідносин досудового врегулювання спорів може бути додатковим засобом правового захисту, який держава надає учасникам певних правовідносин, що не суперечить принципу здійснення правосуддя виключно судом [10, с. 19-20]. Під позасудовим захистом прав розуміють, насамперед, деякі більш-менш формальні процедури врегулювання спорів, які не переслідують мети внесення суперечностей між сторонами на розгляд державного суду [8, с. 62].

Рабінович П.М. наголошує на тому, що «Одним із найбільш доступних і тому поширених засобів захисту своїх прав є звернення зі скаргами, зауваженнями та пропозиціями до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій, засобів масової інформації, посадових осіб відповідно до їх функціональних обов'язків» [11, с. 262].

Розглянувши запропоновані визначення можемо зазначити, що позасудовий захист – це сукупність дій особи направлена за захистом свого права пов'язана із звернення до компетентного органу із відповідними заявами та доказами у встановленому законодавством України порядку без застосування судової процедури захисту права.

Виходячи із аналізу чинного національного законодавства можна зазначити, що можливість реалізації права позасудового захисту персональних даних можлива за допомогою Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Варто зазначити, що для реалізації позасудового способу захисту персональних даних необхідно здійснити наступні дії: Зібрати необхідні докази (письмові, електронні та інші матеріали) котрі свідчать про порушення законодавства про захист персональних даних, звернутися із відповідною заявою до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Таким чином можна зазначити, що Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини є суб'єктом котрий здійснює позасудовий захист порушених прав котрий вживає заходів щодо перевірки звернення заявника, виявлення порушення законодавства та вжиття відповідних форм заходів реагування.

Поряд з цим варто зазначити, що здійснення права на захист також відбувається за допомогою звернення до суду. Відповідно до ч. 1 ст. Конституції України зазначено, що права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб [1].

Ключовим фактором для звернення до суду є порушення, права котре може відбуватися у різних формах невизнаних чи оспорюваних прав, що в кінцевому результаті спрямовується на відновлення становища котре існувало до вчинення порушення.

Під способами захисту суб'єктивних прав розуміють закріплені законом матеріально правові заходи охоронного характеру, за допомогою яких проводиться поновлення (визнання) порушених (оспорюваних) прав і вплив на правопорушника пункт 5.5 постанови Великої Палати Верховного Суду від 22 серпня 2018 року у справі № 925/1265/16 [5].

Поряд із захистом права виходячи із дослідження побудовист. 4 Цивільного процесуального кодексу України [3]. Можна спостерігати закріплення захисту інтересу, що є самостійною підставою для звернення до суду виходячи із побудови вказаної правової норми. Тобто в даному випадку можна спостерігати направлення законодавця у площині не тільки захисту порушеного права а й інтересу, що породжує розширення способі захисту визначених національним законодавством.

Вказана положення також закріплене в рішенні в рішенні Конституційного суду України від 01.12.2004 року справа № 1-10/2004 зазначено якого зазначено, що поняття «охоронюваний законом інтерес», що вживається в частині першій статті 4 Цивільного процесуального кодексу України та інших законах України у логічно-смысловому зв'язку з поняттям «права», треба розуміти як прагнення до користування конкретним матеріальним та/або нематеріальним благом,

як зумовлений загальним змістом об'єктивного і прямо не опосередкований у суб'єктивному праві простий легітимний дозвіл, що є самостійним об'єктом судового захисту та інших засобів правової охорони з метою задоволення індивідуальних і колективних потреб, які не суперечать Конституції і законам України, суспільним інтересам, справедливості, добросовісності, розумності та іншим загально правовим засадам [4].

Наявність порушеного права та інтересу зумовлює застосування судового захисту, проте реалізація права на звернення до суду має свій процесуальний аспект котрий полягає в дотриманні форми та змісту позовної заяви, вибору підсудності спору, дотримання строків звернення до суду, сплату судового збору, обґрунтування підстави позову визначення предмету спору та доказів котрі будуть підтверджувати позовні вимоги, здійснення судового розгляду за допомогою стадій судового процесу з отриманням судового рішення котре підлягає апеляційному та касаційному оскарженню.

Поряд із зазначеним Шевчук З.І. розглядає право на судовий захист як суб'єктивне і визначає його як право кожного на відкритий розгляд і вирішення упродовж розумного строку компетентним, незалежним і неупередженим судом конкретної судової справи правовими засобами, наданими судом з метою захисту гарантованих Конституцією, законами України, а також нормами міжнародного законодавства прав і свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб, інтересів суспільства і держави, а також законодавчо закріплена і гарантована можливість оскарження судового рішення з мотивів його незаконності та/або необґрунтованості [12, с. 545].

В свою чергу Кириченко С.О., зазначає, що правову державу характеризує насамперед саме «судовий захист фізичних і юридичних осіб, права яких в тій або іншій мірі ущемлені» [9, с. 7].

Крім того, Менджул М.В. зазначає, що право на судовий захист передбачає, що кожному гарантується захист його прав, свобод та законних інтересів незалежним і безстороннім судом, утвореним відповідно до закону [10, с. 7].

Розглянувши запропоновані визначення можемо зазначити, що судовий захист – це сукупність заходів регламентованих процесуальним законодавством котра здійснюється з метою відновлення порушеного, оспорюваного, невизнаного права та інтересу, що полягає у реалізації права на звернення до суду та отримання відновлення порушеного права за допомогою судового рішення.

З моменту видання Указу Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 «Про введення воєнного стану в Україні» [3] на території України почав діяти воєнний стан, який триває до теперішнього часу. Відповідно до інформації, що розміщена на офіційному сайті Державної судової

адміністрації України зазначено, що розпорядженнями Голови Верховного Суду відновлено територіальну підсудність судових справ 34 судів [6].

Зміна територіальної підсудності свідчить про неможливість здійснення правосуддя в регіоні, де ведуться бойові дії, що вказує про необхідність додаткового часу для вирішення судових спорів в частині продовження розгляду справи або після перерозподілу справи здійснювати її розгляд спочатку.

Відповідно до ч. 2 ст. 200 Цивільного кодексу України зазначено, що суб'єкт відносин у сфері інформації може вимагати усунення порушень його права та відшкодування майнової і моральної шкоди, завданої такими правопорушеннями [2].

Таким чином як висновок слід зазначити, що національним законодавством встановлюється можливість способу захисту порушеного права у сфері інформаційних правовідносин шляхом відшкодування майнової і моральної шкоди, завданої такими правопорушеннями через органи судової влади з урахуванням зміни підсудності справ та відповідного їх розгляду національним судом.

Варто зазначити, що держава Україна вживає відповідні заходи направлені на здійснення Євроінтеграції котра розпочалася із підписання Угоди про асоціацію та подання відповідної заявки на вступ до Європейського союзу, що була подана після 24 лютого 2022 року. Станом на 23 червня 2022 року державі Україні був наданий статус кандидата на вступ до Європейського союзу. На сьогоднішній день відбувається подальша реалізація процедури направлена на отримання членства до Європейського союзу, що буде впливати на зміну та розширення національного законодавства нашої держави.

Наявність національного законодавства породжує правовий механізм захисту прав фізичної особи, що в сукупності складає систему взаємодіючих між собою елементів які в цілому спрямовані здійснити захист порушених прав особи за допомогою уповноважених на органів та застосування заходів реагування до винних осіб.

Висновок. Таким чином як висновок слід зазначити, що національним законодавством встановлюється можливість позасудового способу захисту порушеного права за допомогою звернення до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини котрий виступає суб'єктом на якого покладено Конституцією України та законами здійснення контролю за дотримання прав та вжиття заходів реагування. Розгля-

нувши судовий захист порушених прав у сфері персональних даних варто сказати про необхідність внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення шляхом, а саме збільшення строку накладення адміністративного стягнення з трьох місяців до шести до наступних статей: 188-39 «Порушення законодавства у сфері захисту персональних даних» та 188-40 «Невиконання законних вимог Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» та збільшення санкції за порушення у даній сфері.

Література

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. С. 141.
2. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 06.07.2005 № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2003, № 40–44, ст. 356.
3. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. *Законодавство України* : веб-сайт. Дата оновлення: 24.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 26.10.2022).
4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремих положень частини першої статті 4 Цивільного процесуального кодексу України (справа про охоронюваний законом інтерес) від 01.12.2004 року справа № 1-10/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v018p710-04#Text> (дата звернення 26.10.22).
5. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 22 серпня 2018 року у справі № 925/1265/16). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76474144> (дата звернення: 26.10.2022).
6. Статистична інформація Державної судової адміністрації України: URL: <https://dsa.court.gov.ua/dsa/pres-centr/news/1291681/> (дата звернення 26.10.2022).
7. Беяневич О.А. Про форми захисту прав суб'єктів господарювання. *Українське комерційне право*. 2007. № 8. С. 62–69.
8. Ілків В.Н., Долинська М.С. Неюрисдикційні форми захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання : монографія ; за заг. ред. д. ю. н. М.С. Долинської. Львів : ТОВ «Галицька видавнича спілка», 2020. 174 с.
9. Кириченко С. О. Співвідношення соціальної правової держави і громадянського суспільства в умовах сучасної України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень» / С. О. Кириченко; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К., 2001. 20 с. С. 7.
10. Менджул М.В. Судовий захист прав та інтересів громадян. Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2013. 212 с.
11. Рабінович П.М. Права людини і громадянина : навч. посіб. Київ, 2004. 464 с.
12. Шевчук З.І. Право на судовий захист у сучасних умовах. *Актуальні проблеми права: теорія та практика*. 2012. № 24. С. 545–552.